

Drugo torišče, ki mu je prof. Logar posvečal veliko časa in znanja ter prispeval izredno pomemben delež, je bibliografija. V tem okviru se je njegovo delo uveljavljalo v dveh dopolnjujočih se smereh: v teoretično razčlenjevanje in sistemiziranje bibliografskih načel, postopkov in izkušenj in v praktično snovanje bodisi velike edicije Slovenske bibliografije ali pa bibliografij posameznih ustvarjalcev (C. Kosmača, J. Kozaka, A. Gradnika) oziroma specialnih področij (bibliografski pregled slovenske literarne zgodovine in jezikoslovja za leta 1960, 1961, 1962). Rezultat teoretičnega spoznavanja in soočanja z bibliografsko problematiko je njegov Uvod v bibliografijo (1970). Delo priča o visoki avtorjevi strokovnosti, ki je znana tudi zunaj meja naše ožje domovine, in ob primerjavi z začetki iz leta 1955 (tedaj je izdal enako naslovljena skripta) se nedvoumno in jasno pokaže pot, ki jo je prehodil v tej stroki. Trajne zasluge si je prof. Logar prav gotovo pridobil s sestavljanjem (ob pomoči izdelavcev) Slovenske bibliografije od 5. do 20. zvezka (za leta 1951—1966) in bibliografije člankov in leposlovja za čas od 1945 do 1950. Ob jubileantovem bibliografskem delu je vsekakor treba poudariti še dvoje: prvič, da je svoje izkušnje prenašal na mlajši rod, ki sedaj z uspehom nadaljuje pred mnogimi leti zasnovano delo (mislimo zlasti na Slovensko bibliografijo), uveljavlja nove rešitve in zamisli ter hodi v korak s časom, in drugič, da je kot predavatelj tega predmeta na ljubljanski pedagoški akademiji (1964—1969) veliko prispeval k vzgoji novega knjižničarskega rodu. Večstranskost prof. Logarja kot bibliografa je vidna in pomembna za nadaljnji razvoj tega področja.

Poleg vsega doslej omenjenega ne smemo pozabiti tudi na uredniško delo v zvezi z zagrebško edicijo Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova, pri kateri je bil dolga leta (1956—1973) urednik slovenskega dela. Kot strokovni urednik za slovensko časopisje, založništvo in bibliografijo, po letu 1963 pa tudi slovensko literarno zgodovino pri Enciklopediji Jugoslavije (1955—1971) je bistveno pripomogel, da so slovenska gesla pravilno zastopana in dobro obdelana.

Knjižničarstvo je tretje področje, na katerem je deloval prof. Logar. Njegov delež je mogoče ugotavljati tako glede organiziranosti knjižničarstva na Slovenskem kot v zvezi z razglabljanjem in reševanjem posameznih perečih vprašanj v tej dejavnosti.

Na koncu naj povemo, da je naš jubilant tudi navdušen ekslibrist, o čemer pričata dve knjižici: Ekslibris pri Slovencih (1972) in Slovenski ekslibris (1974).

Profesorju Logarju ob njegovi 70-letnici želimo še obilo zdravih let in veliko volje za znanstveno raziskovalno delo.

Gregor Kocijan
Pedagoška akademija v Ljubljani

PODOBA LINA LEGIŠE

Nekaj fragmentov ob njegovi 70-letnici

Letos, 22. marca, praznuje sedemdesetletnico življenja literarni zgodovinar, kritik, esejist, urednik in pisatelj Lino Legiša, rojen v Škofljah pri Divači, vendar veliko bolj doma iz Mavhinj, kraške vasi v soseščini Rebulovega Šempolaja in blizu Grudnove Nabrežine. Že v kamniti, trdi pokrajini otroštva in mladosti, z živim, zmeraj se spreminjajočim morjem ob robu, se je v Legiši oblikoval čut za neposredno domačnost in za človeško, resnično odprto razumevanje in občudovanje vsega zemeljskega in vsega človeškega — čut, ki je razviden iz njegovih pisanj in iz srečanj z njim na poti življenja. Ta pot ga je vodila v narodnostno pregnanstvo v južno Italijo, v preselitev na osrednje slovensko ozemlje, skozi ljubljanske in celjske gimnazijske učilnice, kjer je učil slovenščino, skozi enoletno podoktorsko študijsko razgledovanje v Parizu, skozi padovanske in dachavske taboriščne barake, skozi radosti in življenjske preizkušnje — toda oni prvinski primorski vitalizem pa narodnostno potrjevalni in obenem humanistično univerzalni čut ga ni zapustil nikoli. Leta 1955 je začel delati na Inštitutu za slovenski jezik SAZU v Ljubljani, kjer ga najdemo med sestavjalci Slovenskega pravopisa (1962) in člani glavnega uredniškega odbora pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1970; 1975). Tu dela tudi zdaj.

Bibliografija Lina Legiše, večji del zbrana v publikaciji Biografije in bibliografije znanstvenih in strokovnih sodelavcev SAZU (1976) — obsega nad 200 naslovov v časovnem razponu zadnjih 46 let. Oboje, število objav in datum (trenutno) zadnjega besedila — spremnih besed h Kosovelovim Pesmim in konstrukcijam (Kondor, 1978) — kažeza Legiševo neutrudno delovno zagnanost in ustvarjalno živost. Glavna časovno-stilna področja tega knjižnega ocenjevalca, esejista in znanstvenika predstavljajo pesniki in pisatelji tridesetih let, ki jih spremlja tudi v vseh povojnih desetletjih, čeprav se včasih dotakne tudi mlajših, omenimo vsaj Koviča, Rebulo ali Zidarja. Posebej je treba navesti Legiševo pisanje o Gradniku in Vodušku ter njegovo zanimanje za Kosovela in Lokarja. Snovno sintezo prvega področja predstavlja monografija V ekspresionizmu in novi realizem (Matičina Zgodovina slovenskega slovstva VI, 1969). Drugo pomembno področje so najbolj zgodnja obdobja slovenske poezije in romantika: disertacija o pesništvu med Vodnikovo zbirko in Kranjsko čbelico, 1939; romantika v Matičini Zgodovini II, 1959; znanstvena izdaja Kalobškega rokopisa (1973) in Pisanic (1977). Svojo zmožnost za predmetno številno, toda dosti povedno izrekanje značajskih, motivnih in estetskih sodb je dokazoval že z ocenami izdaj slovenskih klasikov tam od Linharta do Kosovela ter s pregledi leposlovja, vezanega na Primorsko. O tujih pisateljih — če izvzamemo trajno zvesto pozornost za slovensko-italijanske kulturne stike — je Legiša pisal samo izjemoma, vendar moramo omeniti dva eseja o Ivu Andriću, eden je izšel v Novem svetu 1949, drugi kot uvod v Sto romanih 1977, saj mu je Andrić očitno, tako kot vsi, o katerih je poglobljeno razmišljal, estetsko in miselno v marsičem blizu. S splošnejšimi temelji umetnostnega in življenjskega nazora se povezuje Legiševa pozornost za jezikoslovna vprašanja (živost jezika), ki osamosvojena zaživi zlasti v povojnem času. In nikakor na konec tematskega pregleda ne sodijo njegove originalne kratke in krajše leposlovne proze, objavljene od 1933 do 1947, v katerih se kaže svetlo lirični odnos do narave, potreba aktivne narodnostne sproščenosti ter tankoslušno in obenem široko razumevajoče etično tehtanje slehernega človeka.

V vseh zvrsteh pisanja, od znanstvenega do umetniško izvirnega, se čuti Legišev skoraj nezgrešljiv čut za lepoto in njegova sposobnost za estetsko obarvano izražanje. Osebni, estetski pristop k umetniškem besedilu tudi izrecno razglašajo kot temeljno načelo kritike, tako v članku Na rob nekaterih literarnih pogovorov, Sodobnost 1937, kjer se sklicuje na Wildovo zahtevo: Kritičnik naj bo umetnik, ki presaja umetniško delo v pojmovne in logične oblike. Podobno tudi v eseju O kritiki (Dejanje 1941), kjer postavlja intuitivni čut kot prvo in najglobljo možnost stika z umetnino ali izjavlja, da prava kritika ni poročanje, marveč tudi svoje vrste ustvarjanje. Seveda so taka načela na določen način morala omejevati njegovo znanstveno zgodovinopisje, od katerega pričakujemo široko utemeljenih in razvejanih idejnih ter estetskih analiz, abstrakcij in sistematizacij, kar vse so seveda predvsem umska opravila. Po drugi strani pa tudi estetsko sicer prefinjeno podoživljanje in preverjanje velikega števila leposlovnih besedil lahko vodi v razdrobljenost in celo privržnost, zlasti še, kadar se vztrajneje povezuje obravnava besedila samega z biografskim ozadjem ustvarjalca. Zato ob vsem cenjenju Legiševega zgodovinopisja in njegove obsežnosti mislim, da je najboljša strani napisal kot esejist. Ker v tem jubilejnem članku ne morem širše prikazati njegove kritične estetike, naj zarišem samo njeno izhodišče. Bistvo Legiševega razmerja do besedne umetnine, pa tudi do strokovnega besedila, je v tem, da gleda, doživlja besedilo kot estetski predmet, toda v njem skuša odkriti predvsem ustvarjalca, to je človeka, in skozenj: življenjsko stvarnost samo. Po estetsko zaznamovanem odnosu do lepe književnosti je Legiša do določene mere blizu Prijatelju, katerega knjige je zvesto recenziral, pa tudi delu mlajših, povojnih kritikov in literarnih zgodovinarjev. Od le-teh ga ločuje dejstvo, da besedilo zanj nikdar ne postane bistveni ali celo edini predmet branja, svoj svet s svojimi lastnimi zakonitostmi in svojo lastno, v določenem pomenu kar absolutno veljavo. Zaradi takega branja se Legiša v kritiki ali eseju ne omejuje in ne more omejevati izključno na izbrano leposlovno besedilo, temveč ta tekst povezuje z drugimi, tudi z neliterariziranimi besedili istega avtorja, z njegovimi javnimi ali pisemskimi izjavami ter — v sicer omejeni, vendar še opazni meri — z njegovim primarnim življenjskim gradivom samim. Tak izhodiščni položaj, povezan z osebnostnimi karakteristikami, ki sem jih omenjal na začetku članka, določa vse bistvene problemske kroge Legiševe kritične ustvarjalnosti: predstavo o človeku in resničnosti, odnos do življenjskega nazora in metafizičnega smisla, pojmovanje demokratizma in

prizadevanje za dialektično, odprto kritičnost, odnos do podobe jezikovnega gradiva in do artizma. Predmeti esejista in kritika pa tudi literarnega zgodovinarja so številni in raznovrstni, vendar ni dvoma, da o izboru odločajo osebne afinitete in zmožnosti. To velja tudi za Legišo, zlasti za njegova dobra dela, a med najboljše in zanj mogoče najbolj tipične eseje spada tisti o Božu Vodušku, objavljenem v Dialogih 1966. Vendar iz vseh teh kosov in koščkov vstaja pred našimi očmi enotno zasnovan (čeprav še zmeraj odprt), skladno, organsko se razvijajoč znanstveno zanimiv in človeško topel duhovni obraz.

Jakob Müller
SAZU v Ljubljani

Slovenščina v javni rabi

KAJ JE PRAV?

Pri lektoriranju publicističnih besedil naletim dostikrat na precejšnje težave. Če skušam besedo ali besedno zvezo popraviti tako, kot priporoča SP 1962, začutim, da je vsebina dobila drug pomen. Če pa skušam preoblikovati stavke, se ta navadno podaljša za kak odvisnik ipd. in nemalokrat ugotovim, da zdaj »izstopa« iz sobesedila glede na stil in ritem. Če se takih »jezikovnih rešitev« v sestavku nabere kaj več, postane besedilo tudi predolgo in preseže na primer predpisanih trideset ali petdeset sekund, štiri minute itd. Tako sem često prisiljena iskati ustrežnejši izraz le v okviru posameznih besed in besednih zvez. Novinarjevo besedilo napisati »znova« in se tako izogniti površinskemu popravku pa je le malokdaj mogoče, ker mora biti večkrat popravljeno TAKOJ, recimo v nekaj minutah (dveh, treh).

Pravopis pravi, da zahteva glagol prispevati ob sebi predmet v tožilniku, vendar se čedalje bolj uveljavlja zveza »prispevati k« (SP navaja le zvezo prispevati k zgodovini, v smislu dopolnila). Zanima me, ali je »prispevati k« treba vedno zamenjavati s »pripomoči« ali s kakim podobnim izrazom.

Pri glagolu sodelovati navaja Pravopis zvezo s predlogom z in pri. Zelo pa se je zakoreninila zveza »sodelovati na/v«. Jo moram res nadomestiti z »delati na/pri« (tako je »napako« za mano popravil neki drug lektor)? Ali ni pomenska razlika med: sodelovati z društvom, sodelovati v društvu, delati v društvu?

Kot pravilno navaja Pravopis le zvezo »seznaniti (se) z«. Ob stavku PREDSEDNIKA SO SEZNANILI Z ASFALTIRANO CESTO nam gre lahko na smeh. Verjetno je pisec hotel povedati, da so predsedniku v zvezi z asfaltiranjem ceste kaj pojasnili ali mu razložili. Dostikrat se mi pomensko zdi zveza s predlogom »o« popolnoma sprejemljiva: SEZNANILI SO JIH O ASFALTIRANJU mi pove, da so neki ljudje drugim pojasnili vse, kar je v zvezi s gornjim dejanjem, na primer, da so sklenili pot asfaltirati, da so zato na različne načine zbirali denar, da je delo opravilo neko podjetje itd. Ali ne bi imel predlog »z« malce drugačen pomen (razložili so jim proces dela)? Pri vsem tem pa se »seznanjamo z« predvsem z osebami. SP navaja tudi zvezo »seznaniti se z novimi nalogami«, vendar je dandanes podobnih zvez izredno veliko. V mnogih se mi zdi »o« pomensko boljši predlog in ga ne občutim kot hrvatizem.

Vneti snažilec jezika je šolsko reformo predelal v šolsko preobrazbo. Če je splošno znana tujka morala na vsem lepem odstopiti mesto domači besedi, ali ne bi bil marsikdaj boljši izraz preosnova? Kolikor vem, smo v šolstvu to in ono preosnovali, postavili na drugačne temelje, seveda tudi preobrazili. Toda »preobrazba«, ki vneto preganja vse reforme, me kar naprej spominja na biologijo in na »prelevitev« gosnice v metulja.